MATERIALELE DE SATIRĂ ŞI UMOR DIN PRESA SCRISĂ MOLDOVENEASCĂ

Anastasia GRAMINSCHI

CZU: 070:82-7(478) j201graminschianastasia@gmail.com

The present article examines the diversity of satire and humor materials in the Moldovan print media. The analysis is carried out through the lens of periodic editions and various entities, with the aim of determining the causes that triggered the disappearance of specialized satire publications and identifying trends in the current written press market. In this context, the existing information has been systematized chronologically and hierarchically, and organized using tables and diagrams.

În era actuală a informației rapide și a mediului digital, presa scrisă rămâne o sursă de informații relevantă și o platformă prin care jurnaliștii pot exprima opinii și critici. Prin utilizarea umorului și satirei, jurnaliștii și caricaturiștii pot aborda subiecte delicate sau controversate într-un mod mai puțin direct, dar totuși eficient. Aceste materiale pot stârni râsul și, în același timp, pot provoca gândirea critică și discuția publică. De asemenea, ele pot fi instrumente puternice pentru a contracara discursul oficial sau propaganda, oferind o perspectivă alternativă și provocatoare.

Actualitatea temei rezidă din faptul că, de 20 de ani încoace, în Republica Moldova nu se mai editează ziare și reviste specializate pe umor și satiră. De asemenea, tema este actuală, întrucât scoate în evidență tendințele de pe piața media, și anume diversitatea și complexitatea materialelor de satiră și umor, precum și prioritatea acestora în paginile publicațiilor periodice.

Scopul tezei de licență constă în stabilirea cauzelor care au dus la dispariția publicațiilor periodice specializate în umor și satiră din presa scrisă din Republica Moldova, precum și în evaluarea diversității materialelor umoristice și satirice existente în presa scrisă.

Baza științifico-metodologică a lucrării include atât materiale în format fizic (cărți, ziare și reviste), selectate din Biblioteca Națională a Republicii Moldova, cât și materiale în format electronic, precum: articole, interviuri, studii realizate de cercetători. Izvoarele analizate sunt în trei limbi: română, rusă și engleză. În realizarea acestei teze au fost folosite: *metoda istoriografică, metoda logică, metoda analitică, concretizarea, comparația și analiza de conținut.*

Prima revistă de satiră și umor din Republica Moldova (RSSM), „Кипэруш” (Chipăruș), apare pe 10 ianuarie 1958 și a existat până în 1996, aproape patru decenii. În paginile publicației se menționa că este un „jurnal de satiră și umor în limba moldovenească” și „publicație a editurii de partid a Comitetului Central al Partidului Comunist al Moldovei” [1]. Respectiv, umorul era cenzurat.

În anul 1993 a fost lansată o nouă revistă de satiră şi umor „Cactus”, a cărei fondator a fost Sergiu Afanasiu. Apare doar numărul întâi al acesteia. O altă ediție dedicată satirei şi umorului a fost ziarul „Cucu”, lansat pe 7 noiembrie 2002, de către Uniunea Umoriştilor din Republica Moldova, în frunte cu Tudor Tătaru. Directorul considera că această „hazetă” are şansele unei existențe de durată, însă ziarul a avut doar două ediții: primul număr, la lansare, în noiembrie 2002, iar al doilea, care este şi ultimul număr – în decembrie 2002. [2]

Pe lângă acestea, au existat şi alte publicații specializate pe satiră şi umor, şi anume: suplimentul literar-artistic de satiră şi umor al revistei „Atelier” – „Satiricon”; suplimentul de umor al ziarului „Timpul” – „Timpul satiric”, publicat la mijlocul anilor 2000, o dată pe lună; revista „Pardon”, apărută în ajun de 1 aprilie, anul 2002.

În opinia scriitorului Vladimir Beşleagă, în prezent nu există nici o revistă de satiră şi umor din cauza că „presa scrisă este foarte costisitoare. Există Uniunea Epigramiştilor, ăştia care publică pe ici pe acolo, care pot şi unde pot, dar revistă nu este. Acum totul poate fi satirizat, dar pentru asta trebuie parale. În afară de aceasta, atunci satira şi umorul era singura modalitate de a răbufni, de a te defula, cum se zice, că se mai permitea ceva. Acum poți să spui liber orice îți place. Acum totul s-a schimbat, s-a televizat, s-a digitalizat.” [3]

Printre cele mai des întâlnite ***specii publicistice umoristice*** din presa moldovenească se numără: pamfletul, epigrama, caricatura, foiletonul, anecdota. Cele mai puțin folosite sunt: sentința, miniatura, schița, snoava, istorioara, paradoxul, tragicomedia, parodia, aforismul, povestirea, fabula, biletul, ecoul, romanul comic etc.

În cel de-al doilea capitol a fost realizată o analiză calitativ-cantitativă a celor două ziare menționate, după un şir de criterii. Printre acestea se numără: numărul de publicații de satiră şi umor într-o ediție (după genuri şi în total), genurile de satiră şi umor abordate, titlurile acestora, autorii materialelor, amplasarea în ediții (pagina, rubrica sau subrubrica), complexitatea materialelor, diversitatea subiectelor, viciile/moravurile satirizate.

Studiul de caz a fost realizat în baza ediților din perioada noiembrie 2022 – mai 2023 a publicațiilor menționate mai sus. Datele colectate au fost incluse în diverse diagrame şi tabele atât după criteriul numeric (sau procentual), cât şi al diversității.

Pe lângă aceasta, au fost analizate calitativ câte cinci materiale de satiră şi umor din fiecare ziar: patru caricaturi şi o anecdotă din „Ziarul de Gardă”, iar din „Literatura şi Arta” – un pamflet, o epigramă, un foileton, o fabulă şi o povestire umoristică.

Publicațiile satirice şi umoristice din Republica Moldova au jucat un rol important în istoria presei scrise moldovenești, oferind o platformă pentru libertatea de exprimare şi pentru comunicarea nevoii de umor şi divertisment în societate. Aceste publicații au contribuit la dezvoltarea unei culturi satirice şi umoristice specifice în Republica Moldova, pe care astăzi continuă să o practice mai departe autori, precum: Alecu Reniță, Nina Josu, Constantin Șchiopu, Andrei Moroșanu, Ion Diviza, Alex Buretz, Ghiță Nazare, Valeriu Dulgheru, Gheorghe Postolache etc.

Dispariția publicațiilor periodice specializate pe satiră și umor din Republica Moldova poate fi atribuită unui set de factori și cauze complexe, precum: schimbările socio-politice și economice din țară, condițiile economice dificile, evoluția mediului de comunicare în masă, preferințele și gusturile publicului etc.

Studiul de caz a relevat faptul că, în paginile publicației periodice „Ziarul de Gardă", diversitatea materialelor de satiră și umor este reprezentată doar de caricaturi și anecdote, publicate în cadrul unei rubrici constante, în timp ce în „Literatura și Arta" se publică și pamflete, foiletoane, povestiri umoristice, aforisme, epigrame, fabule, poezii satirice și parodii, atât pe primele pagini, cât și pe ultima. Respectiv, putem concluziona cu bucurie că cultura umorului și a satirei este promovată în continuare în presa scrisă din țară.

Referințe:

1. ADASCALIȚA, L. *Ediții periodice și asociații umoristico-satirice din Republica Moldova.* [on-line] Disponibil: http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/8831/Conf_Teh Stiint_UTM_StudMastDoct_2020_Vol_II_pg370- 373.pdf?sequence=1&isAllowed=y [accesat: 18.03.2023]
2. Ziarul „Flux". Cotidian național. 13 noiembrie 2002, pag. 4.
3. ALEXE, D., CEAPAI, A. Publicațiile satirice. [on-line] Disponibil: https://moldova.europalibera.org/a/26785403.html [Accesat: 18.03.2023]

Recomandat
***Victoria BULICANU,** dr., conf. univ.*